

kumulativním převzetí dluhu o původních a pozdějších dlužnících, přistouplých dlužnících, ne však o hlavních dlužnících. Rozdíl mezi hlavním a vedlejším dlužníkem sluší činiti tam, kde dle vůle stran aneb dle zákona jeden nebo více z několika zavázaných v prvé řadě a neodvisle od ostatních ku splnění jest zavázán (dlužník hlavní *reus principalis*, *debitor principalis*), kdežto ostatní vedle něho jen ručí, jsouce pouze podpůrně zavázáni (dlužníci vedlejší). Závazek hlavního dlužníka je tedy vždy samostatným; dlužník stává se hlavním dlužníkem jen vzhledem k tomu, že z jeho dluhu více osob podpůrně jest zavázáno. Závazek těchto osob může býti aksesorním, jehož trvání a účinnost závislou jest od existence a dalšího trvání závazku hlavního dlužníka, jako při rukojemství a podobných poměrech; všeob. obč. zák. používá též výrazu tohoto jen při rukojemství a označuje hlavního dlužníka co prvního dlužníka a rukojemního co dlužníka pozdějšího. (§ 1346 o. o. z.) Podpůrné ručení dlužníkovu může býti i zcela samostatné, nezávislé od trvání dluhu hlavního, jako jest tomu při závazku indosanta nebo vydatele směnky vydané. Tito jsou totiž dlužníky regressními, kdežto akceptant resp. vydatel směnky vlastní, jest dlužníkem hlavním. Hlavní dlužník jest v prvé řadě zavázán závazek splniti, a teprve nemůže-li věřitel po soudním nebo mimo-soudním upomínání od něho zaplacení obdržeti, může býti rukojmí ku splnění hlavního dluhu přidržěn. (§ 1355 o. o. z.) Výjimky z tohoto pravidla obsahuje § 1356 o. o. z. a § 1357 o. o. z. a čl. 281 obch. z. Z toho důvodu možno se dle čl. 41, 43 a 98 č. 6 sm. ř. pro nezaplacení na vydatel směnky vydané a na indosantech jen tehda hojiti, když směnka akceptantu resp. vydatel vlastní směnky resp. domiciliátu ku placení byla presentována; rovněž jest podmínkou regressu zjišťovacího, aby se zjištění nejprve od akceptanta resp. vydatele vlastní směnky žádalo (čl. 29, 98 č. 4. sm. ř.). Důsledkem tohoto pravidla jeví se býti předpis, že, když hlavní dlužník s ostatními zavazanými se zažalovati má, sluší podati žalobu proti němu jakožto prvžalovanému (cís. nař. ze dne 12. května 1852 č. 112. ř. z., § 1 a 9 zák. ze dne 12. července 1872 č. 112 ř. z.). O tom, jaké účinky má zánik nebo změna dluhu hlavního na závazky vedlejších dlužníků a na jich objem, a jak upraví se právní postavení hlavního dlužníka naproti dlužníkům vedlejším, a naopak, závisí na právním důvodu závazků dlužníků vedlejších.

Viz. čl. Rukojemství a Korrealita. •

Dobrodiní právní.

Dobrodiní právní (*beneficium iuris s. legis*, *privilegium* v širším smyslu) jest právo udělené určitým třídám osob, věcí nebo právních poměrů na základě zákonného ustanovení, kteréž nejví se býti důsledkem zásad přísného práva, nýbrž z důvodů buď prospěšnosti neb nutnosti nebo slušnosti (*utilitas*, *necessitas*, *aequitas*) od pravidelného práva (*ius commune*) se uchylujíc zakládá subjektivní právo nepravidelné (*ius singulare*). Dle toho, zdali určité právní dobrodiní prospívá jisté třídě osob, věcí nebo právních poměrů, rozeznává právní věda t. zv. *beneficia personae*, *beneficia rei* a *beneficia causae*. *Beneficium personae* lpí na osobě a nemůže na jinou osobu býti převedeno, kdežto *beneficium rei* prospívá každému majiteli určité věci, ku př. osvobození novostavby od daní po určitou dobu, rovněž i *beneficium causae* prospívá každému subjektu určitého právního poměru, ku př. privilegované postavení pohledávek ze mzdy v konkursu. Oba posléz uvedené druhy právních dobrodiní mohou tudíž na jiné osoby býti převedeny. Úplného výpočtu veškerých

právních výhod, které zákon určitým třídám osob, věcí nebo právních poměrů propůjčuje, nelze pro jejich množství na tomto místě podati, nýbrž jest odkázati k výkladům o dotyčných pojmech právních, kde uvedeny jsou ty které úchyly od práva pravidelného stanovené z důvodů prospěšnosti, nutnosti neb slušnosti.

Právní dobrodiní sluší dobře lišiti od privileje čili výsady v užším smyslu t. j. výminečné právní normy zákonodárcem dané ve prospěch (privilegium favorabile) nebo v nepospěch (p. odiosum) individuálně určené osoby neb věci (srov. čl. Privilej).

Většina případů právních dobrodiní týká se osob a vyznačuje se hlavně tím, že dle úmyslu zákonodávce jistým osobám má býti zaručena volnost odvrátiti od sebe jisté právní následky spojené s ujmou buď majetkovou, mravní, neb osobní. V následujícím bude zvlášť pojednáno jmenovitě o těch právních dobrodiních, v nichž tento úmysl zákonodárcův dochází zvláště vynikajícího výrazu a která buď v zákoně samém anebo v právní vědě jakožto právní dobrodiní (beneficium), obyčejně se označují.

I. Právo občanské.

1. Dobrodiní inventáře (beneficium inventarii, § 802 o. o. z.).

Dědic přihlásivši se ku pozůstalosti s výhradou dobrodiní inventáře ručí věřitelům zůstavitelovým a odkazovníkům jen potud, pokud stačí hodnota pozůstalosti inventurou zjištěná na uhrazení dluhů zůstavitelových, resp. odkazů. Přihlásí-li se naproti tomu dědic bez výhrady inventáře, jest věřitelům a odkazovníkům práv osobně veškerým svým jměním. Je-li tedy pozůstalost předlužena, může se dědic majetkové ujmy jemu hrozící uchrániti použitím právního dobrodiní inventáře. Bližší o tom ve čl. Inventář pozůstalostní.

2. Odloučení pozůstalosti od jmění dědicova (separatio bonorum s. beneficium separationis § 812 o. o. z.).

Věřitel pozůstalostní, odkazovník anebo dědic nepominutelný, jemuž splynutím pozůstalosti s předluženým jměním dědicovým by mohlo nastati nebezpečí pro jeho pohledávku, může před odevzdáním pozůstalosti žádati, aby pozůstalost byla ode jmění dědicova (zřízením inventáře) odloučena, v soudní uschování vzata neb opatrovníkem spravována a aby jeho nárok na jmění pozůstalostní byl poznamenán a uspokojen. Tímto právním ústavem má býti nárok věřitele zůstavitelova (odkazovníka, dědice nepomin.) chráněn před konkurencí věřitelů dědicových. Bližší ve čl. Inventář pozůstalostní.

3. Právo na postoupení práv žalobních (beneficium cedendarum actionum).

Kdo zaplatí dluh cizí, nastupuje v práva věřitele a jest oprávněn na dlužníkovi žádati náhradu zaplaceného dluhu. K tomu cíli zavázán jest uspokojený věřitel, aby plátcí vydal veškeré své pomůcky právní a prostředky zjišťovací (§ 1358 o. o. z., bližší ve čl. Rukojemství).

4. Právo rukojmího na dřívější zažalování hlavního dlužníka (beneficium excussionis s. ordinis). Povinnost rukojmího jest pravidelně toliko podpůrnou (subsidiární) t. j. on může býti žalován z pravidla teprve tehda, když hlavní dlužník byv věřitelem soudně neb mimosoudně upomenut svého závazku nesplnil (§ 1355 o. o. z.) Právo toto provésti lze cestou námítky (excipiendo). Důsledně může věřitel žádati za zahájení konkursu na jmění rukojmího dle § 63 konk. ř., pakli hlavní dlužník nabízí zjištění

pohledávky (rozh. nejv. s. dv. ze dne 7. května 1873 č. 4424 sb. »Gl. U.« č. 4964). Výjimky z tohoto pravidla stanoveny jsou v § 1356 o. o. z. (viz čl. Rukojemství). Kdo se zaručí jakožto rukojmí a plátce, pozbývá tohoto právního dobrodiní (§ 1357 o. o. z.).

5. Právo na rozdělení dluhu (beneficium divisionis) přísluší, ručí-li více spoludlužníků za týž dluh rukou společnou a nerozdílnou, onomu z nich, jenž celý dluh ze svého zaplatil. Týž může i bez předchozího postoupení práv na ostatních spoludlužnících žádati náhradu a sice, nestává-li mezi nimi jiného zvláštního poměru, stejným dílem (§ 896, bližší ve čl. Korrectalita). Totéž platí o více spolurukojmích (§ 1359 o. o. z.).

6. Dobrodiní výživy (beneficium competentiae), ku kterému poukazuje zákon ve stati o rukojemství (§ 1354 o. o. z.) odepíraje rukojmí tohoto právního dobrodiní, má v nynějším právu pouze význam historický. Neboť §§ 362, 363 s. ř., §§ 478, 479 halič. s. ř. a §§ 468, 469 vlaš. s. ř., vedle kterýchž dlužník mohl býti odsouzen jen potud, že mu potřebná výživa musila býti ponechána, zrušeny byly též ohledně hlavního dlužníka §em 5. konk. řádu, vedle kteréhož kridatáři jen z toho, co vlastní pílí nabývá, ponechati sluší tolik, čeho potřebí k výživě jeho i oněch osob, jimž přísluší vůči němu zákonný nárok na výživu.

7. Dobrodiní navrácení ve stav předešlý (beneficium in integrum restitutionis) v obecném právu platící ve prospěch osob nezletilých, nepřítomných, pak v případě donucení neb podvodu jakož i omylu v našem občanském právu hmotném rovněž jest bez významu (§ 1450 o. o. z.), poněvadž k ochraně práv stačí pravidelné prostředky právní. Jinak ve právu procesualním.

8. Právo na osvobození od povinnosti převzetí úřadu poručníka (t. zv. důvody exkusační) přísluší světským duchovním, osobám vojenským ve skutečné službě jsoucím a veřejným úředníkům, rovněž osobám přes 60 roků starým, pak těm, jimž jest pečovati o pět dětí nebo vnuků aneb jimž zastávají jest jedno obtížné neb 3 menší poručenství.

II. Řád soudní.

1. O navrácení ku stavu předešlému viz tento čl.

2. Částečné osvobození od všeobecné povinnosti svědecké dopouští se v řízení ve věcech nepatrných. Dle § 42 říz. v. v. nep. lze totiž svědecké výpovědi odepřít:

a) o otázkách, z jichž zodpovědění by svědkovi, jeho manželci neb osobě, s kterou svědek jest v pokolení rovném nebo pobočném do 2. stupně ve svazku příbuzenském, švakrovském aneb adopčním, vzešla hanba nebo nebezpečí trestního stíhání;

b) ve příčině otázek, z jejichž zodpovědění by svědkovi nebo některé z osob pod a) označených vzešla bezprostřední majetkoprávní ujma. Avšak v právních jednáních, ku kterým svědek byl přivzat jakožto svědek listinný a o jednáních, která ohledně sporného právního jednání předsevzal jakožto právní předchůdce, rukojmě nebo zástupce jedné ze sporných stran, nesmí z tohoto důvodu svědectví býti odepřeno;

c) vzhledem ke skutečnostem, o nichž by svědek nemohl vypovídati, aniž by porušil povinnost mlčelivosti jemu následkem jeho povolání uloženou, pokud této povinnosti nebyl sprostěn. Nebyl-li svědek o tomto právu poučen, nezakládá se tím zmatečnost jednání (§ 78 říz. v. v. nep.).

Dle vzoru řízení bagatelního dopouští též nový řád soudní odepření svědectví:

a) o otázkách, z jichž zodpovědění by svědkovi neb osobám v § 42 říz. v. v. nep. (viz 2 *a*) shora) vypočteným, a kromě toho též jeho pěstounům a schovancům, jakož i jeho poručníku nebo poručenci vzešla hanba nebo nebezpečí trestního stíhání;

b) o otázkách, z jichž zodpovědění by svědkovi nebo některé z osob pod *a)* shrnutých vzešla bezprostřední majetkoprávní ujma;

c) ve příčině skutečností, o kterých by svědek nemohl vypovídati, aniž by tím povinnost mlčelivosti jemu uloženou a státem uznanou porušil, pokud této povinnosti nebyl platně sprostěn;

d) ohledně toho, co svědkovi v jeho vlastnosti jakožto advokátovi stranou bylo svěřeno;

e) o otázkách, na které by svědek nemohl dáti odpovědi bez vyzrazení uměleckého neb obchodního tajemství.

Ve případech pod *a)* a *b)* uvedených lze svědeckou výpověď vzhledem ku příbuzným zde uvedeným odepřít i tenkrát, když poměr manželský, jenž příbuzenství neb švakrovství zakládá, již zanikl (§ 321). O náležitostech, jichž při odepírání svědectví z těchto důvodů dlužno šetřiti, jednájí §§ 323—326 zák. ze dne 1. srpna 1895 č. 113 ř. z.

III. Řád trestní.

1. Bezvýmínečně osvobozeny od povinnosti svědecké v řízení trestním jsou vedle § 152 tr. ř. osoby následující:

a) Osoby s obviněným v pokolení vzestupujícím a sestupujícím zpřízněné nebo sešvakřené, jeho manžel a sourozenci manželovi, sourozenci obviněného a jich manželé, sourozenci jeho rodičů, jeho děda a báby, jeho synovcové, jeho neteře, bratřancové a sestřenice, zvolitelé a pěstouni (schovatelé), zvolencové a schovanci, jeho poručník a poručenec;

b) Obhájcové ve příčině toho, co jim v této jich vlastnosti obviněný byl svěřil.

Je-li osoba jakožto svědek obeslaná toliko s jedním z více obviněných v některém z těchto poměrů, může se ohledně ostatních obviněných svědectví vzdáti jen tenkrát, není-li možno odloučení výpovědi, jež těchto ostatních obviněných se týkají.

Vyšetřující soudce jakož i předseda hlavního přelíčení (§ 248 tr. ř.) jest povinen, osoby pod *a)* uvedené, jsou-li jakožto svědci předvolány, před jich vyslechnutím neb aspoň, jakmile jejich poměr k obviněnému sezná, o jich právu na vzdání se svědectví poučiti a jich prohlášení o tom učiněné pojatai do protokolu. Nezřekl-li se svědek výslovně tohoto práva, jest výpověď jeho *z m a t e č n o u*.

Toto právní dobrodiní, jež vzniklo ze slušného zřetele na činy svědka, prospívá svědkovi a nikoliv obžalovanému. Poslednějšimu nepřisluší právo odporovati tomu, že svědek zřekl se svého práva (rozh. Kass. s. dv. ze dne 23. prosince 1878 č. 14152). I když svědek jest podezřelý z účastenství na trestném činu, má právo dobrodiní § 152 tr. ř. (rozh. ze dne 18. července 1882 č. 7804, sb. č. 468). Manželka ujce obviněného nepožívá tohoto právního dobrodiní (rozh. ze dne 18. února 1884 č. 12379). Ochrany tohoto zákonného ustanovení požívá i to, co obviněný sdělil obhájci, na něhož se ještě před zavedením trestního řízení obrátil o radu ohledně podezření jemu hrozícího (rozh. ze dne 14. března 1883 č. 1004

sb. č. 531). Osobám v § 152 tr. ř. uvedeným dovoleno, ohledně některých bodů obvinění svědeckví odepřítí a ohledně jiných svědčítí (rozh. ze dne 23. prosince 1878 č. 12152). I když při výslechu nebylo šetřeno předpisu § 152 tr. ř., jest svědek za nepravdivá udání zodpovědným (rozh. ze dne 12. července 1883 č. 4859 sb. č. 563). I když svědek v řízení přípravném použil dobrodiní § 152 tr. ř., může při hlavním přelíčení ku svědeckví býti připuštěn (rozh. ze dne 2. března 1877 č. 12399 sb. č. 143). Ku hlavnímu přelíčení nemají svědkové, kteří se svědeckví byli vzdali, býti předvoláni, leč že by ten, kdo se na jich svědeckví odvolává, dokázal neb aspoň tvrdil, že jsou ochotni nyní svědčítí (rozh. ze dne 12. dubna 1878 č. 622). Pakli svědek v řízení přípravném vyslechnutý při hlavním přelíčení použije výhody §u 152 tr. ř., nesmějí též ve svědeckém protokole o něm se nacházející poznámky vyšetřujícího soudce býti čteny (rozh. ze dne 27. září 1884 č. 8265, sb. č. 674).

2. Výminečné osvobození od povinnosti svědecké zakládá ustanovení §u 153 tr. ř. Pakli by totiž vydání svědeckví nebo zodpovězení otázky pro svědka bezprostřední a značnou ujmu majetkovou mělo v zápětí nebo z toho jemu samému nebo z osob shora pod č. 1 a) uvedených vzešla hanba a on z toho důvodu svědeckví odepře, má ku svědeckví jen ve zvláště důležitých případech býti přidržen. Soud však není povinen svědka se napřed tázati, zdali jemu aneb jeho příbuzným vydáním svědeckví nebo zodpovězením otázky hrozí následky v § 153 tr. ř. vytčené. Jest věci svědka, aby žádal za toto dobrodiní zákona (rozh. ze dne 6. října 1877 č. 9906).

3. Osvobození od úřadu porotce jsou:

- a) ti, kteří překročili 60. rok věku svého a sice pro vždy.
- b) členové zemských sněmů, říšské rady a delegací pro období zasedací;
- c) osoby v neaktivní službě avšak povinností brannou stížené pro dobu jich povolání ku službě vojenské;
- d) osoby v císařské dvorní službě se nacházející, veřejní profesori a učitelé, lékařové a ranhojiči, jakož i lékárníci, pokud nezbytnost těchto osob v jejich povolání představeným úřadu neb obce jest stvrzena, pro následující rok;
- e) každý, kdo vyhověl povinnosti své v porotním období jakožto hlavní nebo náhradní porotce, až do konce následujícího roku kalendářního (§ 4 zák. ze dne 23. května 1873 č. 121 ř. z.).

IV. Důchodkové právo trestní.

Jistým osobám, které duchodkovému přestupku obviněného nadržovaly, nepřičítá se toto účastenství za přestupek důchodkový, a sice:

1. příbuzným obviněného v pokolení vzestupujícím i sestupujícím,
2. sourozencům jeho rodičů,
3. sourozencům obviněného a dětem jeho sourozenců,
4. manželům všech těchto osob (č. 1—3),
5. manželé obviněného,
6. rodičům, dětem a sourozencům manžela obviněného, a to:
 - a) v ůbec, pakli obviněnému, s nímž v některém ze zmíněných poměrů stojí, opatřily příležitost, by ušel pátrání úřadů, anebo vymknul se zadržení;
 - b) v tom případě, když předmět přestupku úřednímu postižení aneb úřední vědomosti odňaly aneb o to se pokusily, aniž by tím však dosáhly

nebo zamýšlely vlastního prospěchu a aniž by se dopustily činů v § 176 č. 3. důch. z. tr. aneb způsobem jiným (§ 25 č. 1, §§ 174, 175 č. 1—3) spoluviny neb účastenství přestupku (§ 177 tr. důch. z.).

Dobrovolníci jednorocní.

I. Pojem.

Dobrovolníci jednorocní jsou oni branci, jichž služba presenční na základě zákona branného ze dne 11. dubna 1889 (§§ 24.—30.) trvá pouze jeden rok. Této výhody však požívají jen rakouští neb uherští občané státní, kteří dosáhnuvše 21. rok věku svého k odvodu stavěti se mají, kteří svá studia na škole střední (vyšším gymnasiu, vyšší reálce nebo ústavech těmto na roveň postavených) s dobrým prospěchem dokonali, nebo kteří ústav takový navštěvují a tento 1. říjnem roku odvodního absolvují, nebo kteří nejdéle do 1. března roku odvodního složí zkoušku způsobilosti ku jednorocní službě dobrovolnické. Služba jednorocní zavedena byla nejdříve v Prusku, v Rakousku trvá od roku 1868, kdy vydán byl první zákon branný dne 5. prosince. Službou jednorocní má se zajistiti vojsku, námořnictvu a oběma zeměbranám pro případ války větší počet důstojníků, kadetů, lékařů a úředníků vojenských.

II. Ustanovení zákonná.

Dobrovolníci jednorocní mohou sloužiti buď ve vojště neb při námořnictvu (jako medikové, pharmaceuti, zvěrolékaři, veterináři). Medikové odvedení odslouží si jednu polovici roku ve sboru vojenském, druhou polovici po dosáhnutí doktorátu, jako zástupci lékaře asistenčního v některém vojenském ústavu zdravotním. Pharmaceuti a zvěrolékaři odbyvají jednorocní službu presenční teprve, když byli nabyli diplomu magistra pharmaciae nebo diplomu zvěrolékařského. Konečně mohou býti vzati dobrovolníci jednorocní, odbyli-li 8 nedělní výcvik vojenský, na základě nařízení § 75. předpisů branných I. díl ku jich prosbě a dle potřeby do služby zásobovací, do služby účetní nebo do služby vojenské správy stavební. Do obrany zemské vřadí se jednorocní dobrovolníci při pravidelném odvodu odvedení, kteří po rozvržení kontingentu dle ročníku a pořadí losovního ku zeměbraně připadnou. Ku námořnictvu odvádějí se jako dobrovolníci jednorocní jen osoby, které jsou námořníky z povolání nebo technické strojnictví.

Jednorocní služba presenční odbyvá se pravidelně na vlastní útraty t. j. dobrovolníci musí si opatřovati stravu, oděv a výzbroj (u jízdectva musí si koně dle předpisu vyzbrojeného držeti). Dobrovolník jednorocní má sice nárok na ubytování, nesmí však v kasárnách ubytován býti, má-li svůj vlastní byt. Dobrovolníci jednorocní smějí dále nositi šat ze sukna jemnějšího, a rukavičky. Složí-li dobrovolník jednorocní obnos paušální 174 zl. (u jízdy, dělostřelectva a vozatajstva 212 zl.), jenž zapravovati se musí čtvrtletně napřed sboru, při kterém si dobrovolník službu presenční odbyvá, obdrží celý plat, zaopatření, oděv a výzbroj od eráru vojenského. Nemajetní mohou býti tohoto poplatku sprostěni a na útraty státní sloužiti, vykáží-li se vysvědčením maturitním nebo jiným vysvědčením učebním s vyznamenáním a vysvědčením nemajetnosti úřadem politickým vidovaným (§ 69, odst. 5. předpisů branných díl I.). Branci jednorocní mohou si voliti sbor vojenský, u kterého chtějí sloužiti, nikoli však garnisonu, leč volba musí odpovídati jich fysické způsobilosti. (§ 68 odst. 2 a 3 předpisů branných díl I.)